

verbis instituit, quam veteris observationem urget; 2° apud gentes, quæ dies per septimanas ubique dividerunt, et unam ritibus sacris specialiter destinant. Ergo.

CAPUT SECUNDUM.

DE VERITATE RELIGIONIS JUDAICÆ.

Hæc religio describitur in *Pentateucho*, id est, in quinque libris nomine Moysis inscriptis, qui sunt *Genesis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri* et *Deuteronomium*. Quinque illi libri in prima origine unus liber qui vocabatur liber Moysis, vel lex Dei aut lex Moysis, id est per Moysen data: sic a Christo et ab Apostolis citatur.

Divisio hujus libri in quinque libros fuit arbitraria. Esdræ tribuitur. Saltem ante celebrem versionem Septuaginta interpretum existebat.

Vera est ergo religio judaica si Pentateuchus sit authenticus, verus et integer. Præsens igitur caput in tres dividemus articulos: 1us erit de authenticitate Pentateuchi; 2us de ejus veritate, et 3us de ejusdem integritate, quibus quartum addemus de cæteris Veteris Testamenti libris.

ARTICULUS PRIMUS.

DE AUTHENTICITATE PENTATEUCHI.

Ille liber est authenticus, qui ejus est auctoris cui adscribitur et eo tempore fuit scriptus ad quod refertur; ille vero est spurius vel apocryphus, qui ejus non est auctoris cui tribuitur, vel qui recentiori tempore fuit scriptus quam dicitur aut creditum est. Itaque Pentateuchus est authenticus si genuinum Moysis sit opus et in ipso reipublicæ Judaicæ initio fuerit scriptus, ut fertur. Spinosi et *Hobbes*, primi contra fidem Judæorum et Christianorum insurgentes, Pentateuchum diceris lacesserunt atque in dubium revocaverunt. Ab hoc errore non multum recessit Isaac La

Peyrère, auctor libri olim flammis addicti et inscripti *Præadamitæ*: inter multos errores asserebat Adam non fuisse primum hominem, et hodiernum Pentateuchum esse duntaxat fragmenta librorum Moysis. *Richard Simon*, in famoso opere dicto, *Histoire critique du Vieux Testament*, docebat Moysen ordinem scribarum instituisse et eorum ministerio res tempore suo gestas in commentariis scribendas curasse, atque Pentateuchum nunc exstantem esse compendium hujusmodi commentariorum post captivitatem Babylonicam scriptum et publica auctoritate confirmatum. Hodierni increduli, ulterius progredientes, libros Moysis vel omnino rejiciunt, vel erroribus plenos esse affirmant. *His notatis*, sit

PROPOSITIO.

Pentateuchus est genuinum Moysis opus, et eo tempore ad quod refertur fuit scriptus.

Prob. 1°. Pentateuchus est genuinum, etc., si constanti traditione Judæi, Christiani, Mahometani et ipsi Pagani illum ut talem semper habuerint; alioquin nullus liber in mundo esset authenticus: atqui Judæi, Christiani, Mahometani et ipsi Pagani constanti traditione Pentateuchum habuerunt ut genuinum Moysis opus, et eo tempore ad quod refertur scriptum.

1° *Judæi*. Quotiescumque enim in cæteris Veteris Testamenti libris aliqua fit mentio de lege Judaica, nomine Moysis inscribitur, v. g. Josue, I, 7: *Ut facias et custodias omnem legem quam præcepit tibi Moyses servus meus*; Judic. III, 4: *Dimisitque eos ut in ipsis experiretur Israelem, utrum audiret mandata Domini quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non*; item in III Regum, II, 3; in IV Regum, XIV, 6, et in sexcentis aliorum librorum locis. Idem legitur in antiquo Judæorum canone, teste Josepho contra Appionem, lib. 1; idem pariter clare videtur in antiquioribus Scripturæ versionibus, v. g. in ea quæ dicitur Septuaginta interpretum, in Syriaca, in Chaldaica, etc., omnes namque Pentateuchum Moysi tribuunt. Ergo 1°.

2° *Christiani*, etc. Legitur enim apud S. Marcum, XII, 19 et 26 : *De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysi?* etc. Hic refert Christum textus Exodi, III, 6. Apud S. Lucam, XXIV, 27 : *Et incipiens (Jesus) a Moysæ et omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipso erant; et 44 : Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi.* Denique omnes Christiani semper fuerunt et adhuc sunt unanimes circa illud punctum. Ergo 2°.

3° *Mahumetani*. Nam in multis locis libri Mahumetis dicti *Alcoran*, fit mentio Moysis et legis ejus : porro lex Moysis est in Pentateucho. Ergo 3°.

4° *Ipsi Pagani*, quorum tamen maxime intererat Moysis existentiam negare, constanter eum habuerunt ut verum Pentateuchi auctorem ; sanctus enim Justinus in sua Cohortatione ad Græcos, n° 9, multos designat auctores paganos qui *Moysen ut principem et ducem gentis Judæorum commemorant*, inter quos numerantur Polemon, Appion, Ptolomæus, Hellanicus, Philochorus, Castor, Thallus, Alexander Polyhistor, et celeberrimus Diodorus Siculus. Idem senserunt, inter Latinos, Celsus, Porphyrius, et Julianus Apostata, qui tot et tanta contra Judæos et Christianos scripserunt. Ergo 4°, etc. aliunde, etc. Ergo.

Prob. 2°. Vel Pentateuchus est authenticus, vel recentiori tempore ab aliquo impostore fuit suppositus ; atqui posterius dici non potest ; vel enim suppositus fuisset post mortem Esdræ, vel tempore Esdræ, vel ante Esdræ : atqui nihil horum dici potest.

1° *Non post mortem Esdræ.* Omnibus enim fatentibus, suppositio ista contingere non potuit a tempore quo Pentateuchus, qualis nunc existit, in linguam græcam sub Ptolomæo Philadelpho a Septuaginta interpretibus fuit translatus, siquidem ex tunc ad exterarum gentes transiit, et in diversis linguis idem semper fuit conservatus. Itaque suppositio ista fieri debuisset a tempore Esdræ usque ad Ptolomæum : at etiam in eo tempore hæc suppositio fuit impossibilis ; tunc quippe Samaritani erant per schisma a Judæis divisi, et tamen eundem habent Pentateuchum

ipsumque Moysi adscribunt : porro illum non haberent si, durante schismate, ab aliquo impostore suppositus fuisset ; illum enim a Judæis suppositum non admisissent ut divinum : nec Judæi illum a Samaritanis excogitatum accepissent. Ergo 1°.

Insuper, ex libris Machabæorum, ex antiquitatibus Josephi et ex tota traditione constat Hebræorum religionem et rempublicam juxta leges Mosaicæ semper fuisse administratam. Pentateuchus erat liber ritualis ad usum sacerdotum, codex civilis ad usum publicum, instrumentum genealogiarum ad usum patrum-familias, tabula hæreditatum ad usum privatorum, catechismus dogmaticus et moralis ad usum omnium : porro hæc reddunt suppositionem omnino impossibilem in quocumque tempore. Ergo 1° saltem post mortem Esdræ dicta suppositio contingere non potuit.

2° *Non tempore Esdræ* et ab ipso Esdra, ut dicere non erubuit Spinosa ; nam tempore Esdræ tota gens Samaritanorum a Judæis jam ex multis annis erat divisa : impossibile ergo tunc fuisset persuadere illis ut Pentateuchum, de quo nihil unquam audissent, tanquam genuinum Moysis opus reciperent ; illum velut spurium rejecissent sicut alios libros a tempore schismatis scriptos rejecerunt. Ergo 2°.

3° *Non ante Esdræ.* Nam tunc vel post, vel ante Roboam : at neutrum dici potest. Non post Roboam, quia decem Tribus jam separatæ erant : ab illo autem tempore suppositio Pentateuchi facta est omnino impossibilis, propter rationes expositas. Non ante Roboam ; quo enim viciniora sunt tempora, eo difficilior est suppositio. Præterea, a Roboam retrogradiendo usque ad Moysen, accurate descripta existit series factorum in diversis libris qui successive prodire debuerunt ; sunt enim secundus et primus Regum, Ruth, Judicum et Josue : omnes libri isti declarant, vel supponunt Moysen fuisse Judæorum legislatorem, religionis eorum, reipublicæ, legum, caeremoniarum, sacrificiorum, festorum institutorem ac Pentateuchi auctorem : nemo autem non videt quam absurdum sit dicere hæc omnia ante Roboam fuisse supposita, et sic miro artificio sibi concatenata. Ergo 3°, aliunde, etc. Ergo.

Prob. 3°. Si Pentateuchus suppositus fuit, omnes alii libri Veteris Testamenti fuerunt etiam suppositi; nam de Pentateucho loquuntur, illum ut opus Moysis tradunt, cum illo perfecte sunt concordantes: at dici non potest cunctos Veteris Testamenti libros fuisse suppositos; nam, præter innumeras authenticitatis notas quas præ se ferunt, vel ab unico impostore fuissent suppositi, vel a pluribus: atqui neutrum dici potest. 1° Non ab unico; impossibile quippe est unum hominem finxisse tot libros, rebus in eis contentis et modo quo dicuntur à se distinctos, in quibus tot emicant diversi characteres styli, figurarum, eloquentiæ, simplicitatis et sublimitatis. 2° Non a pluribus; nullus enim vir bonæ fidei et aliquo præditus iudicio sibi persuadere poterit plures impostores, ex mutua conspiratione, varios Antiqui Testamenti libros excogitasse, tam sublimem et mirandam doctrinam in illis depinxisse, cum universa terra in densissimis tenebris esset involuta, et multas partes a se tam discrepantes tanta industria inter se colligasse, ut ita sibi corresponderent. Ergo.

Opinio autem Richardi Simonis nullo innititur fundamento, communi antiquorum et recentiorum sensui adversatur, siquidem nullibi fit mentio commentariorum quæ supponit, et omnes persuasum semper habuerunt Pentateuchum, qualem eum nunc habemus, genuinum esse opus Moysis.

Præterea, etsi concederetur, quod falsum est, primum exstitisse commentaria sub directione Moysis scripta, quorum Pentateuchus nunc exstans compendium esset, nihilominus opus foret authenticum quoad substantiam, ideoque nihil inde concludere possent increduli.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Jupiter, Mercurius, Apollo, alique apud paganos percelebres, erant tamen personæ fictæ: ergo a pari Moyses potest esse tantum persona ficta.

R. 1°. Dist. ant. Jupiter, Mercurius, etc., erant personæ fictæ, id est, historia eorum maxima ex parte est ficta, concedo; id est, nullo modo exstiterunt, *nego ant.* Etenim

apud omnes in confesso est historiam deorum paganismi maxima ex parte fabulosam esse et nullam mereri fidem; sed communiter docetur plerosque deos istos vere exstitisse et celebres fuisse viros qui, propter sua erga alios homines merita, deorum numero post mortem adscripti sunt; vel nihil aliud sunt quam ipse Moyses sub diversis nominibus cognitus et honoratus. Ea de re consulantur doctissimus *Huet*, in *Demonstratione evangelica*, prop. 4, cap. 3, 4, 5, etc. et *Banier*, *Explication historique des fables*.

R. 2°. Nego consequ. et paritatem. Ratio disparitatis est, quod historia deorum paganismi nullis nitatur fundamentis fide dignis, e contra, multa de illis dicantur perabsurda: Moysis vero narratio est simplex, clara, distincta et inconcussa innixa monumentis: ingens ergo datur discrimen ipsum inter et deos paganismi. Et vero, qui serio contenderet Darium, Alexandrum, Cæsarem, Constantinum, etc., fictos esse homines, ut delirans haberetur: at multo magis repugnat Moysen non exstitisse, *ut in probatione ostendimus*; existentia enim illustrium hominum istorum non aliunde constat quam ex traditione et historicis monumentis: at nulla constantior et firmior traditio, nullaque majora excogitari possunt monumenta quam ea quæ Moysis existentiam attestantur. Ergo.

Obj. 2°. Auctor Pentateuchi constanter de Moysæ loquitur in tertia persona, illum tanquam virum mitissimum laudat, mortem ejus in ultimo Deuteronomii capite narrat: atqui hæc Moyses scribere non potuit. Ergo.

R. Nego min. 1° Moyses de se in tertia persona loqui potuit; nam plures auctores quorum opera a nemine in dubium revocantur, sic de seipsis in tertia persona scripserunt: v. g. Esdras, Evangelistæ; et apud profanos, Xenophon, Josephus, Julius Cæsar, etc. Ergo.

2° Humilitas Moysis in toto Pentateuchi decursu apparet: suos defectus simpliciter enarrat, suam in Deum diffidentiam confitetur, semel tantum se laudat et quia ministerium ejus et gloria Dei id postulabant; soror enim ejus Maria ob suam erga Deum rebellionem percussa fuerat lepra: tunc Moyses ostendere voluit hoc malum ex nimia

ipsius severitate non evenisse, sed ex sola Mariæ iniquitate. Ergo.

3° Quidam dicunt Moysen mortem suam per anticipationem et ex speciali revelatione descripsisse; alii vero probabilius asserunt totum caput ultimum Deuteronomii ex libro Josue excerptum fuisse, ut quod pertinebat ad Moysen uno tenore legeretur. Ergo.

Obj. 3°. Moyses nunquam flumen Jordanis transiit: at tamen Deuteronomium trans Jordanem fuit scriptum, ut ex c. I, v. 1, patet. Ergo.

R. Nego min. Nam vox Hebræa *abr* triplicem habet significationem, ut videre est in Dictionario Buxtorf et in Radicibus P. *Houbigant*; modo significat trans, modo citra, modo ad ripam, *au-delà, en deçà, sur le bord*, prout sensus phrasis id exigit: atqui Moyses, quando Deuteronomium scripsit, erat citra Jordanem et ad ejus ripam, id est, ab illo non longe. Septuaginta autem interpretes, Vulgata aliæque versiones verterunt *trans*, quia plaga in qua hæc verba protulit et scripsit Moyses, trans Jordanem erat respectu Judæorum qui flumen transgressi erant ut Terram Sanctam possiderent. Ergo.

Obj. 4°. Gen. XII, 6, legitur: *Pertransiit Abraham in terram Chanaan usque ad Sichem. Chananæus autem tunc erat in terra ista.* Unde sic. Ex his verbis patet Chananæum jam in Terra Sancta non esse quando ille liber fuit scriptus; atqui tamen Chananæus erat in terra ista quando vivebat Moyses: ergo Moyses illius libri non est auctor.

R. Nego maj. Nam textus qui nobis objicitur sic naturaliter intelligi potest: *Chananæus autem jam erat in terra ista*, id est, antequam Abraham in terram istam adveniret, Chananæi illam jam occupabant; omnes enim etiam doctissimi interpretes, et ipse Rabbi Ben-Ezra, eruditissimus, conveniunt hunc esse sensum.

Confusio linguarum in Babel et dispersio gentium acciderunt circa annum 1757 mundi; vocatio Abraham et ingressus ejus in terram Chanaan, circa annum 2083: Moyses autem legem a Deo in Horeb accepit et promulgavit anno 2513, ac consequenter 430 annis postquam Abraham

egressus est de Ur Chaldæorum ut iret in terram scimini suo promissam: non mirum est ergo si Moyses observaverit *tunc*, id est, jam Chananæos fuisse in terra ista. Ergo.

Obj. 5°. Plurima leguntur in Pentateucho locorum et urbium nomina quæ nonnisi post Moysen fuerunt imposita: v. g. Gen. x, 11, *Ninive* dicitur a Nemrod ædificata, et tamen nomen suum accepit a Nino qui sat longe post mortem Moysis vixit. Gen. XIV, 14, agitur de *Dan* quæ sic dicta est tempore Josue XIX, 47, quia tribus Dan eam cepit; antea enim vocabatur *Lesem*. In Deuteronomio, II, 30, sermo fit de Galgala: at nomen istud impositum est sub Josue, ut patet ex libro ejus, v, 9, etc. Moyses hæc nomina scribere non potuit: ergo non est auctor Pentateuchi.

R. Nego conseq. Nova enim hæc nomina inscribi potuerunt in margine vel in spatiis interlinearibus, ad majorem textus intelligentiam; hinc forte ipsimet textui inserta sunt et prioribus substituta nominibus jam desuetis: porro hujusmodi levissimæ mutationes authenticitatem Pentateuchi labefactare non possunt: alioquin nullum opus antiquum ut genuinum agnosci deberet; nam vix ullum reperitur in quo tales vel graviore non existant mutationes.

Præterea, confidenter asserere possumus nullam ex his aliisque ejusdem generis difficultatibus esse quam Scripturæ sacræ interpretes facile non solvant, et quidem multiplici responsione, sæpe evidenti, semper saltem probabili. Responsiones illas hic per ordinem et singulatim efferre non possumus; consulantur diversi commentatores, ut D. Calmet, Vence, Duguet, etc. Legantur *Abbadie, Traité de la Religion*, t. 1; *Bossuet, Discours sur l'Histoire univ.*, 2^a part. cap. 3; *Huet, prop. 4, cap. 14*; *Bergier, t. 5*; *Duwoisin*, etc.

Obj. 6°. In libro Josue, VIII, 32, legitur *Deuteronomium legis Moysis, quod ipse digesserat*, in lapidibus altaris scriptum fuisse: atqui Deuteronomium quale nunc habemus in lapidibus altaris scribi non potuisset: ergo Deuteronomium non est Moysis.

R. 1°. Multi doctissimi critici existimant non integrum Deuteronomium per illa libri Josue verba intelligendum

esse, sed tantum illius partem quæ legem continet; Moyses enim dixerat, Deut. xxvii, 2 et 4: *Eriges ingentes lapides et calce levigabis eos, ut possis in eis scribere omnia verba legis hujus*: in eo textu agitur tantum de verbis legis.

R. 2°. Moyses præscripserat ut *ingentes* erigerentur lapides; non repugnat autem totum Deuteronomium in ingentibus scribi lapidibus: ergo.

Obj. 7°. In Gen. xxxvi, 31, hæc leguntur verba: *Reges autem qui regnaverunt in terra Edom antequam haberent regem filii Israel, fuerunt hi*, etc. Octo postea numerantur reges et duodecim duces qui ab Esau usque ad Moysen, id est, intervallo 250 annorum, regnaverunt et sibi successerunt. At 1° octo reges et duodecim duces sibi succedere non potuerunt; 2° qui hæc verba scripsit, *antequam haberent regem filii Israel*, ostendit suo tempore filios Israel jam habuisse regem. Ergo Moyses hæc scribere non potuit.

R. *Nego min. quoad utramque partem.* 1° Octo reges facile sibi succedere potuerunt in spatio 250 annorum, *ut evidentissime patet.* Duces autem successerunt quidem regibus, ex I Paral. i, 51. At multo probabilius omnes simul et in diversis locis imperabant; nam in Gen. xxxvi, 40, legitur: *Hæc ergo nomina ducum Esau, in cognationibus, in locis et vocabulis suis.* Aliunde dici posset cum *Duguet*, in Gen. viii, reges et duodecim duces per 250 annos sibi successisse; si enim æqualiter vixissent, duodecim annos unusquisque regnasset vel imperasset: multi autem potuerunt brevi tantum tempore vivere, sive naturaliter, sive propter violentam mortem, aut propter expulsum, etc. Ergo.

2° Multi dicunt hæc verba, *antequam regem haberent*, etc., non intelligenda esse quasi diceretur, antequam Saül et David regnarent, sed antequam filii Israel, jugo Ægyptiorum excusso, rempublicam efformarent et ducem haberent, scilicet Moysen qui tunc eos primus regebat. Ergo.

Cæterum, hujusmodi difficultates, quas congerit *Spinoza*, probarent ad summum quædam in Pentateucho fuisse inserta, sive a Samuel, sive ab Esdra, sive ab aliis prophetis vel auctoribus, sed minime destruunt positivas

quas attulimus rationes ad demonstrandum quinque hos libros genuinum opus esse Moysis.

Solent quidem critici ex talibus notis vel characteribus pronuntiare aliquem librum esse apocryphum, sed ubi positiva et firma aliunde non dantur motiva quibus clare ostendatur illum esse authenticum; nam in posteriori hoc casu, si nonnulla reperiant loca quæ proprio auctori celebri clare tribui non possint, rectius judicant ea quacunque de causa fuisse inserta; ergo etiamsi concederemus quasdam annotationes a recentioribus scriptoribus Pentateucho fuisse insertas, nihil inde proficerent increduli.

Voltaire, *Dict. philos.* art. *Moïse*, et plures ejusdem scholæ homines quædam alia objiciunt, v. g. artem scribendi a Cadmo et post Moysen tantum fuisse inventam, solos tunc fuisse in usu apud Ægyptios et Chaldæos hieroglyphos qui in lapidibus et lateribus sculpebantur, longam historiam non potuisse per solos hieroglyphos depingi, et aliunde impossibile esse de loco in locum omnes transferre lapides et lateres qui necessarii fuissent ut integer contineretur Pentateuchus, etc.

At illæ aliæque similes objectiones meræ sunt hypotheser quæ ex ipsamet Pentateuchi historia destruuntur. Sic enim ratiocinandum est: invictis argumentis demonstratur Moysen esse Pentateuchi auctorem; in illo igitur tempore non soli existebant hieroglyphi, sed ars scribendi, et probabilius aliter quam super lapides et lateres, inventa erat. Vide exquisitum opus, ab omnibus notum, *Lettres de quelques Juifs portugais*, etc., t. 1; *Bergier*, t. 5; *la Bible vengée des attaques des incrédules*, par *Duclot*, obs. pré., etc.

Ex observationibus recenter factis a *D. Champollion* et ab aliis peritis, constat apud Ægyptios triplicem existisse modum scribendi; hieroglyphicum seu figurativum promonumentis, hieraticum vel symbolicum quo sacerdotes uti solebant, et demoticum ac phoneticum in usum vulgarem. Triplex ille modus non triplicem faciebat linguam, sed unicam tripliciter expressam. Consulatur, pro explanatione, *l'Univers pittoresque, Egypte*.